

N. Korostil

SPIRITUAL LIFE OF THE GALICIAN UKRAINIANS UNDER THE RULE OF RICH POSPOLYTA

The article analyses social and political life in Western Ukraine within the inter-war period. Ukrainian religious movements of the period are being evaluated. The author concludes that on the one hand those movements resulted in separation of forces, but on the other hand they caused consolidation of efforts on the basis of Greek Catholic religious principles. The opposition of expansion and assimilation have molded spiritual basis of the Galician Ukrainian mentality that have joined millions of rural citizens together.

Key words: Greek Catholic Church, Galychyna, Poland, rural population, clergy, Rusyns.

© Н. Коростіль

Надійшла до редакції 02.04.2009

УДК 37(477) 192.

ОПЛАТА ПРАЦІ ТА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ІНДУСТРІАЛЬНО–ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УСРР У 1920 – ті рр.

ОЛЕНА ВАСИЛЕНКО,

аспірант кафедри філософії

Донецького національного технічного університету

У статті розглянуто динаміку зростання заробітної платні професорсько-викладацького складу в технічних вищих навчальних закладах України 1920-х рр.; проаналізовано засоби забезпечення викладачів житлом, соціальні пільги та гарантії, умови виходу на пенсію, які визначали соціальний статус педагогічної праці. Зроблено висновок про необхідність використання досвіду 1920-х рр. у вирішенні питань матеріального забезпечення педагогів у незалежній Україні.

Ключові слова: заробітна плата, пенсійне забезпечення, матеріальне забезпечення, Головпрофос, Наркомос.

Постановка проблеми. Прагнення глибше пізнати та осмислити історичний поступ України в різні епохи зумовлює інтерес до багатьох проблем вітчизняної історії, у тому числі пов'язаних із економічною розбудовою нашої держави й становленням системи її соціального забезпечення. Однією з таких проблем є оплата праці працівників вищої школи, і не лише тому, що життєвий рівень є головним показником добробуту кожної окремої особистості й суспільства в цілому, а й тому, що сучасний неприпустимо низький рівень заробітної плати професорсько-викладацького складу ВНЗ в Україні має певну історичну закономірність і тяглість, спричинену зміною ставлення до педагогічної праці і науки в цілому. Окрім того, вивчення динаміки життєвого рівня викладачів вищих у минулому може бути врахованим при формуванні сучасної соціально-економічної політики й допоможе уникнути певних соціальних катаклізмів.

№ 4 (95) червень 2009 р.

Аналіз стану наукової розробки проблеми.

Стан наукової розробки окресленої теми [1] не є задовільним. Потребують, на наш погляд, більш детального дослідження зайнятість, робочий час, умови праці, доходи та заробітна плата вказаної категорії працівників, потрібен ґрунтовний аналіз сфери споживання та інших факторів добробуту.

Ми ставимо на меті простежити динаміку оплати праці та соціального забезпечення працівників індустріально-технічних ВНЗ у 1920-ті роки, коли формувалася сама система вищої освіти нової держави, й створювалося відповідне соціальне сприйняття статусу працівника вищого навчального закладу. Вибір для дослідження саме індустріально-технічних закладів зумовлений специфікою регіону, де працює дослідник і, отже, можливістю доступу до архівних матеріалів, які створили джерельну основу публікації.

Виклад основного матеріалу. Матеріальне забезпечення професорсько-викладацького складу індустріально-технічних ВНЗ у досліджуваній період залежало від розміру заробітної платні, навчального навантаження, умов праці та побуту, забезпечення житлом, розміру пенсії, ставлення суспільства до потреб педагога. Існує негативна тенденція, яка, як естафета, передається від однієї влади до іншої, починаючи з Російської імперії, коли суспільство принижувало гідність педагога своїм ставленням до його економічних та соціальних потреб.

Уже 30 серпня 1921 р. РНК УСРР прийняла постанову „Про поліпшення становища наукових працівників”, а 31 жовтня 1921 р. постановою РНК УСРР у республіці був організований Всеукраїнський комітет сприяння вченим, який розгорнув широку допомогу науковим працівникам індустріально-технічної освіти [1].

Основою матеріального забезпечення професорсько-викладацького складу індустріально-технічних інститутів і технікумів була заробітна плата. На початку 1920-х рр. в умовах економічної та продовольчої кризи заробітна плата науково-педагогічним працівникам надавалась у натуральній формі, що забезпечувало мінімальні потреби фізичного існування. Улітку 1920 р. РНК УСРР видав постанову „Про забезпечення продовольством працівників освіти”. За цією постановою працівники вищої школи отримували продукти харчування і предмети побутового вжитку через органи споживчої кооперації [2]. Видачу заробітної плати продуктами харчування в умовах, коли гроші втратили будь-яку купівельну спроможність, слід розцінювати як позитивний крок на шляху матеріального забезпечення науково-педагогічних кадрів ВНЗ. Зазначимо також, що розміри оплати праці науково-педагогічних працівників у різних регіонах були різними. Це було пов'язано з тим, що затверджені персональні ставки професорсько-викладацького складу індустріально-технічних ВНЗ устанавлювались, виходячи з місцевих умов і кваліфікації працівника освіти. Саме тому на початку 1920-х рр. у різних регіонах УСРР натурально заробітна плата була неоднаковою. Так, у листопаді 1921 р. профспілкова організація освіти Донецької губернії і Всеукраїнська спілка гірників уклали угоду, за якою викладачі, що навчали гірників, отримували заробітну плату за тарифними ставками спілки гірників. Викладачі Донецького гірничого технікуму, залежно від кваліфікації, отримували заробітну плату за тарифами 11-17 розрядів. Так, за тарифною ставкою 12 розряду за місяць можна було отримати 76 кг хліба, 4 кг борошна, 8 кг м'яса, 2,7 кг жирів, 2 кг цукру [3]. Але ці норми на практиці часто не виконувались через брак указаних продуктів на складах.

Професорсько-викладацький склад індустріально-технічних ВНЗ у 1921-1922 рр. отримував так званий „академічний пайок”, проте він видавався з великими затримками. Комітет сприяння вченим, створений постановою РНК УСРР, намагався відстоювати економічні інтереси науковців, але зусиль цієї структури не вистачало, щоб забезпечити викладачам нормальне фізичне існування. 23 лютого 1922 р. нарком освіти Г. Ф. Гринько в листі повідомляв ЦК КП(б)У і Комітет сприяння вченим, що в академічному середовищі почались виступи та невдоволення економічним станом. Обіцяний народним коміса-

ром продовольства на засіданні Комітету сприяння вченим академічний пайок за січень і лютий так і не був виданий [4].

У цей скрутний час допомога українським науковцям прийшла з РСФРР. Так, 31 жовтня 1922 р. на засіданні центральної комісії з покращення побуту вчених при РНК РСФРР було розглянуто питання „Про забезпечення продовольчими пайками вчених України”. Центральна комісія, зважаючи на відсутність повних даних про кількість українських учених, тимчасово виділила 4 тис. продовольчих пайків на жовтень і листопад 1922 р. [5]. При Комітеті сприяння вченим була створена комісія, яка займалась постачанням продуктів харчування. Для того, щоб підсилити ефективність роботи цієї комісії і взяти її під свій контроль, Головне управління професійною освітою (далі – Головпрофос) у листопаді 1922 р. прийняло рішення ввести до складу комісії свого представника, який би забезпечував зв'язок у діяльності комісії з Головпрофосом [6]. Деякі професори, які мали певні наукові заслуги, домагались підвищення їм заробітної плати. Так, у грудні 1922 р. на засіданні колегії Головпрофосу окремі професори Київського політехнічного і Харківського технологічного інститутів отримали право на підвищену заробітну плату „за великі заслуги в науці” [7].

Із подоланням економічної та продовольчої кризи й переходом на товарно-грошову відносини, Наркомат освіти (далі – Наркомос) починає перехід від натуральної форми оплати праці до грошової, а також намагається уніфікувати заробітну плату у ВНЗ. У 1923-1924 навчальному році в індустріально-технічних ВНЗ України був проведений облік усіх науково-педагогічних працівників. Для нарахування заробітної плати застосовувалась погодинна оплата праці. Норми щотижневого навчального навантаження для професора складали 6-8 годин, для викладача 10-12 годин. Тарифна ставка професора в 1923 р. складала 7 крб. Восени 1923 р. розмір заробітної плати було збільшено в Києві, Одесі, Катеринославі – на 23 %, а в Харкові – на 33 %. Відтоді викладачі Харківських індустріально-технічних ВНЗ отримували 10 крб, а в інших індустріально-технічних інститутах і технікумах – 8 крб 60 коп на місяць [8].

На початку 1925 р. усі викладачі ВНЗ були розподілені по категоріях. До першої категорії були віднесені особи, які тільки починали роботу у ВНЗ і ще не мали необхідної кваліфікації, а також аспіранти (оклад 88 крб). До другої і третьої категорії увійшли професори й викладачі, що мали високу кваліфікацію (оклад у середньому 152 крб). До четвертої категорії було віднесено 99 осіб, які мали наукове визнання в межах СРСР (оклад 200 крб). А п'ята категорія складалась із 12 осіб, куди увійшли вчені зі світовим науковим ім'ям. Їм було встановлено персональні оклади [9].

Отже, у середині 1920-х рр. ми спостерігаємо суттєве підвищення оплати праці працівників вищої школи, що, безперечно, позитивно вплинуло на закріплення професорсько-викладацької корпорації на кафедрах індустріально-технічних інститутів і технікумів. Наприклад, восени 1925 р. в Одеському політехнічному інституті професор першої категорії отримував 200 крб, другої категорії – 160 крб. Викладач першої групи – 135 крб, другої групи – 115 крб. Загалом за місяць кошторис заробітної плати в Одеській політехніці складав серед штатних викла-

дачів 6175 крб. Проте більша частина навчальних годин відпрацьовувалась позаштатними викладачами, оплата праці яких здійснювалась за тарифною сіткою 15-17 розрядів і загалом за місяць складала лише 1803 крб [10]. Це фактично означало, що праця позаштатних викладачів, яких була більшість, оплачувалась у декілька разів менше, ніж штатного професорсько-викладацького складу.

Більше того, чисельність штатних одиниць в індустріально-технічних ВНЗ була обмеженою, тому правління інститутів і технікумів були вимушені переводити багатьох професорів і викладачів до позаштатного складу, що практично означало суттєве скорочення їхньої заробітної плати [11]. Щоб якось зменшити втрати в заробітній платі професорсько-викладацького складу, керівництво індустріально-технічних ВНЗ шукало шляхи відшкодування цих збитків. Наприклад, у грудні 1926 р. ректор Донецького гірничого інституту надіслав листа до фінансово-економічного відділу Наркомосу, де повідомляв, що в інституті створено спеціальний матеріальний фонд, із якого велась доплата позаштатним викладачам, а також тим педагогам, що перевищують установлене навчальне навантаження [12]. Проте в багатьох індустріально-технічних ВНЗ питання оплати праці за додаткові години вище встановленої норми так і не було вирішеним до кінця досліджуваного періоду.

Якщо порівняти за купівельною спроможністю рівень оплати праці науково-педагогічних працівників індустріально-технічних ВНЗ у середині 1920-х рр. із довоєнним рівнем оплати праці, то він складав лише 30-40 % довоєнного рівня, тому багато професорів і викладачів шукали собі додаткову роботу за сумісництвом, щоб таким чином покращити свій матеріальний стан. І це не було великою проблемою, оскільки кваліфіковані індустріально-технічні наукові кадри були вкрай потрібні в інших ВНЗ, в органах державного і господарського управління, а також на виробництві. Наприклад, завідувач кафедри світового господарства Харківського інституту народного господарства проф. П. І. Фомін у 1925-1926 навчальному році отримував 200 крб, крім того, 320 крб йому нараховували за роботу у Вищій Раді народного господарства України, 73 крб – за викладання в залізничному технікумі. Разом за місяць виходило 593 крб. [13]. Це була саме та сума, яка забезпечувала нормальне матеріальне існування. Проте перевантаження роботою викладачів укрій негативно позначалось на стані їхнього здоров'я і значною мірою негативно впливало на якість роботи.

Нове підвищення оплати праці професорсько-викладацького складу індустріально-технічних ВНЗ відбулось у 1928-1929 навчальному році. Постанова РНК СРСР № 410 „Про посилення фінансування технічної освіти” передбачала збільшення фінансування на 1928-1929 навчальний рік на 45 млн крб. 3% прибутку промисловості за 1927-1928 фінансовий рік було направлено на потреби вищої індустріально-технічної освіти. Заробітна плата науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів технічного профілю збільшувалась з 1 жовтня 1928 р. на 30 %, а інших ВНЗ – тільки на 15 % [14].

Одночасно з підвищенням заробітної плати Наркомос здійснював перехід від тижневого навчального навантаження викладача до річного. Такий перехід був застосований з однією метою – значно

збільшити навчальне навантаження професорсько-викладацького складу. У доповідній записці комуністичної фракції Всеукраїнської профспілки працівників освіти до ЦК КП(б)У в листопаді 1928 р. зокрема зазначалось, що Наркомос переводить ВНЗ на річну виробітку годин, замість тижневої. На практиці це означає не підвищення заробітної плати, а її зниження, оскільки в ході впровадження цієї системи економія фонду заробітної плати Наркомосу складе 140 тис. крб. Наприклад, у Харківському інституті народного господарства після впровадження річного навантаження 140 викладачів утратили в заробітній платі, а в Одеському політехнічному з 101 викладача – 74 [15]. Загалом у ході запровадження цієї системи в індустріально-технічних ВНЗ близько 60 % викладачів утратили в заробітній платі.

На велику перевантаженість професури навчальною роботою вказував у 1929 р. нарком освіти М. О. Скрипник, наголошуючи, що врешті-решт це призводить до зниження якості праці і якості навчання [16]. Спираючись на вказані факти, Всеукраїнська профспілка працівників освіти при укладанні колективного договору з Наркомосом у травні 1928 р. звернулася до суду, оскаржуючи порушення Наркомосом норм трудового законодавства [17]. Проте ситуацію щодо незаконного перевантаження професорсько-викладацького складу так і не вдалось тоді владнати. Більше того, вона продовжилась і до наших часів, перейшовши в демократичну Україну, де річне навантаження на викладача збільшується з року в рік і досягає в різних індустріально-технічних ВНЗ 900-1000 годин аудиторних занять. Це означає, що тижневе навантаження зросло з 6-8 годин у 1925 р. до 26-28 годин у 2009 р. тобто в 3,5 раза.

Підвищення заробітної плати в індустріально-технічних ВНЗ дало можливість разом із зазначеним збільшенням навчального навантаження збільшити заробітну плату тільки штатному професорсько-викладацькому складу. Наприклад, у Дніпропетровському гірничому інституті в 1929 р. професор математики П. Г. Рубін отримував 266 крб, професор гірничозаводської механіки Г. С. Славін – 230 крб, професор електромеханіки В. П. Нікітін – 224 крб, а викладач В. М. Андрєєв – лише 130 крб [18]. Цікаво порівняти середню заробітну плату робітника та службовця із заробітком професора та викладача. Так, у 1928 р. середня річна заробітна плата робітника в промисловості складала 861 крб, у 1929 р. – 928 крб, 1930р. – 965 крб. Значно вищі оклади були в службовців – 1928 р. – 1542 крб, 1929 р. – 1674 крб, 1930 р. – 1841 крб. [19]. Це означає, що робітник у промисловості в 1929 р. за місяць отримував у середньому 77 крб, а службовець – 140 крб. Тобто середня заробітна плата штатного викладача індустріально-технічного ВНЗ була на рівні середнього заробітку службовця й майже вдвічі перевищувала заробітну плату робітника. Заробіток штатного професора значно перевищував доходи службовця й більш ніж утричі заробітну плату робітника.

Подальша еволюція заробітних плат у СРСР знецінила працю професора і викладача. Сьогодні ця ситуація загострилася ще більше, попри всі заяви можновладців і норми оплати праці науково-педагогічних працівників, зафіксовані в Законі України „Про освіту” від 23 березня 1996 р. Сьогодні оплата праці

професора, викладача значно відстає від рівня оплати праці кваліфікованого робітника. Проте з року в рік у ВНЗ України відбувається підвищення річного навантаження на викладача й кількості студентів, які припадають на одного педагога. Зі входженням України до Болонського процесу й підготовкою вступу до Європейського Союзу виникає потреба порівняти рівень навантаження й заробітної плати професора, наприклад, у Німеччині і в Україні. У цьому розрізі сьогодні навантаження українського професора майже в 7 разів вище, ніж у його німецького колеги, а рівень оплати праці менший у 15 разів. Це означає, що сучасна ліберальна й неоліберальна українська політична еліта свідомо руйнує основу вищої освіти, яка завжди базувалась на особистості педагога.

Іншим важливим чинником, який суттєво вплинув на матеріальне становище педагогів, було забезпечення професорсько-викладацького складу індустріально-технічних ВНЗ житлом. Упродовж періоду, що вивчається, Наркомос уживав певних заходів щодо позитивного вирішення цієї проблеми. Так, на початку 1920-х рр. Наркомос надавав житло (квартири або кімнати у квартирах) професорам і викладачам, які потребували покращення житлових умов. У середині 1921 р. Головпрофос передав у користування декілька квартир і кімнат для професорів Харківського інституту народного господарства і Технологічного інституту [20].

Проте безсистемне надання житла педагогам, яке Головпрофосу вдавалось „вибити” у місцевих органів влади, житлової проблеми не вирішувало. Водночас закріплення викладачів, особливо молоді, на кафедрах індустріально-технічних інститутів і технікумів без надання житла й при мізерній оплаті праці було вкрай складним завданням. Саме тому в серпні 1924 р. Головпрофос розробив програму забезпечення житлом працівників вищої школи, де особливо місце займало питання надання житла професорсько-викладацькому складу індустріально-технічних ВНЗ. Ця програма передбачала поряд із орендою житла й використанням квартир, наданих місцевими органами влади, створення разом із фінансово-економічним управлінням спеціального житлового фонду й початок житлового будівництва [21].

Створений Головпрофосом житловий фонд у 1924 р. надав 60 тис. крб на побудову житла для викладачів Києва і Харкова. Проте кошти Головпрофосу були мізерними, і він звертався по допомогу до профспілок, трестів і підприємств. Так, у 1926 р. Донецький гірничий інститут отримав від тресту „Донвугілля” 130 тис. крб на побудову житла викладачам, а в жовтні цього ж року Донецький гірничий інститут попросив у листі до „Донвугілля” ще 40 тис. крб на побудову трьох квартир для викладачів [22]. У деяких містах для вирішення житлової проблеми створювали житлові кооперативи. У 1927 р. у Дніпропетровську було створено житловий кооператив „Маяк”, де було 154 пайщики, до складу яких увійшли 26 викладачів Дніпропетровського гірничого інституту [23]. У лютому 1928 р. РНК УСРР видала постанову, якою зобов'язала Наркомос будувати не тільки навчальні приміщення, але й житло для викладачів.

Таким чином, упродовж періоду, що вивчається, Головпрофос робив окремі зусилля щодо вирішення житлової проблеми. Проте широкомасштаб-

не житлове будівництво для викладачів індустріально-технічних ВНЗ розпочалось лише на початку 1930-х рр.

Упродовж 1920-х рр. науково-педагогічні працівники індустріально-технічних ВНЗ мали право на відпустку в розмірі 1,5 місяця. Ця норма була встановлена в травні 1921 р. на засіданні Головпрофосу, де розглядалось питання „Про відпустки професури”. Прийняте положення встановлювало також дві черги відпускників [24]. У травні 1928 р., у зв'язку з переходом на річний облік навчального навантаження і його значне збільшення, відпустка професорсько-викладацькому складу була збільшена до 2-х місяців [25]. Професори і викладачі індустріально-технічних інститутів і технікумів мали можливість відпочити в будинках відпочинку для вчених, які були розташовані в Одесі й на Кримському узбережжі [26].

Суттєво впливало на матеріальний стан педагогів їхнє пенсійне забезпечення. До 1925 р. пенсії призначали персонально за заявою, на підставі рішень місцевих органів влади. Так, у січні 1920 р. відділ соціального забезпечення в м. Харкові встановив пенсію для викладачів у розмірі 120 тис. крб на рік [27]. У положенні „Про інститути в УСРР”, яке видав Наркомос у грудні 1924 р. устанавлювався вік виходу викладачів на пенсію. За цим положенням особи, що досягли віку 65 років, звільнялись за статтею і виходили на пенсію. З дозволу Головпрофосу вони мали працювати лише позаштатними викладачами. Стаж для виходу на пенсію нараховувався з моменту вступу до аспірантури. Особи, що дійшли пенсійного віку й мали науково-педагогічний стаж 10 років мали право на пенсію в розмірі посадового окладу. У випадку втрати трудової дієздатності й при наявності стажу не менше 13 років – пенсія сплачувалась у розмірі 50 % окладу [28].

У листопаді 1925 р. було прийнято Закон України „Про пенсійне забезпечення наукових працівників”. Цей законодавчий акт значно погіршував умови виходу на пенсію науковців. Згідно з ним розмір пенсії встановлювався на рівні 70 % від окладу на момент виходу на пенсію. У наступному 1926 р., після значного підвищення оплати праці науково-педагогічних працівників, поправкою до Закону було встановлено фінансовий розмір пенсії: 120 крб для професорів і 75 крб для викладачів [29]. Ця поправка до Закону „Про пенсійне забезпечення наукових працівників” значно зменшила рівень пенсійного забезпечення науковців до 50 % їх штатного окладу. Приблизно те ж саме ми спостерігаємо й сьогодні, коли Верховна Рада України поправкою до Закону значно зменшила пенсійне забезпечення викладачів ВНЗ, нараховуючи пенсії тільки за основним місцем роботи, хоча в інших місцях, де вони працюють, із них стягуються відрахування до пенсійного фонду. Окрім того, усупереч указаній поправці до Закону, Міністерство праці і соціальної політики України своїми підзаконними актами порушує норму Закону й нараховує пенсії лише з розрахунку однієї ставки, хоча переважна більшість викладачів має зазвичай півтори ставки за основним місцем роботи.

Цілком зрозуміло, що соціальне забезпечення науково-педагогічних працівників як тоді, так і сьогодні залежить від економічних можливостей держави. Проте і в 1920-ті, і в 2000-ні рр. рівень соціального захисту викладачів залишається незадов-

ільним, вони вимушені працювати й після досягнення пенсійного віку.

Висновки

У 20-ті роки ХХ століття рівень оплати праці науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів технічного спрямування прямо залежав від економічної потужності держави й її окремих регіонів. Викладачі, які готували найважливіші для Донбасу інженерні та робітничі кадри, отримували зарплату за тарифними сітками, розрахованими на кваліфікованих робітників шахт і заводів. Разом із тим, починаючи з 1923 р., установлена єдина грошова форма оплати праці викладачів, а кількість оплати мав стійку тенденцію до збільшення.

Невирішеною проблемою, яка сьогодні ще більше загострилася, залишається невідповідність рівня оплати праці викладачів навантаженню їх аудиторними заняттями. Сьогодні це навантаження є в 7 разів вищим, ніж у розвинутих країнах Європи, а також суттєво відрізняється від того, яке мав професор чи викладач вищого навчального закладу 20-х років минулого століття. Про те, що надмірна кількість аудиторних годин впливає і на якість навчальної роботи, і на результати наукових досліджень, неодноразово вказувалося ще в досліджуваній період.

Житлове забезпечення та побутове обслуговування працівників досліджуваних ВНЗ було незадовільним і несистемним. Час від часу Наркомосом та Головпрофосом впроваджувались короткострокові заходи з будівництва житла, але масштабне вирішення проблеми розпочалось уже в 1930-ті роки ХХ століття.

Державне пенсійне утримання працівників ВНЗ було започатковане в 1925 році відповідним законом, але влада вже тоді почала вдаватися до законодавчого регулювання з метою зменшити державні витрати й не враховувати понаднормові й додаткові навантаження викладачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Культурне будівництво в Українській РСР. Збірник документів. – Т.1. – К., 1959. – С. 134-135.
2. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 301. – Арк. 17-18, 70.
3. Донецький облдержархів. – Ф. 2087. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 92-93.
4. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1020. – Арк. 3.
5. Культурное строительство в СССР 1917-1927. Сборник документов [под. ред. Кима]. – С. 141.
6. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1301. – Арк. 21.
7. Там само. – Арк. 15.
8. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1459. – Арк. 114.
9. ЦДАВО України. – Ф. 166 – Оп. 6. – Спр. 1123. – Арк. 78.
10. Там само. – Оп. 4. – Спр. 455. – Арк. 100-103.
11. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2704. – Арк. 2.
12. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 6. – Спр. 3661. – Арк. 9.
13. Там само. – Оп. 2. – Спр. 475. – Арк. 54.
14. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 2704. – Арк. 111.
15. Там само. – Спр. 2703. – Арк. 20-21.
16. Скрипник М. О. Зменшити собівартість, підвищити якість / М. О. Скрипник // Студент революції. – 1929. – № 4. – С. 5.
17. Колдоговор по госбюджету // Красный технолог. – 29 мая 1928.
18. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 6. – Спр. 8319. – Арк. 9.
19. Там само. – Оп. 9. – Спр. 935. – Арк. 4.
20. Там само. – Оп. 2. – Спр. 443. – Арк. 11.
21. Там само. – Оп. 4. – Спр. 517. – Арк. 184.
22. Донецький облдержархів. – Ф. 2580. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 11.
23. Клицаков И. А. Из истории подготовки и воспитания учительских кадров (1917-1937 гг.) / И. А. Клицаков. – Луганск, 1991. – С. 419.
24. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 237. – Арк. 20.
25. Там само. – Спр. 339-341. – Арк. 20.
26. Культурне будівництво в УСРР 1917-1927 рр. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка. – 1979. – С. 282.
27. Там само. – С. 381.
28. ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 4. – Спр. 314. – Арк. 204-205.
29. Там само. – Арк. 91.

O. Vasylenko

LABOR REMUNERATION OF AND PROVISION FOR RETIRED TEACHERS OF INDUSTRIAL AND ENGINEERING HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINIAN SOVIET SOCIALIST REPUBLIC DURING 1920-IES

The dynamics of salary growth, the means of security of professors and teachers of dwelling, the social privileges and guarantees, the conditions to become retired which determined the social status of pedagogical work is analysed in the article. The conclusion about the necessity of using the experience of 1920s in making decisions about financial security of teachers in independent Ukraine is made.

Key words: salary, pension, financial security, Central Ministry of Professional Education, National Commissariat of Education, privileges, Ukrainian Soviet Socialistic Republic.

© О. Василенко

Надійшла до редакції 10.03.2009

№ 4 (95) червень 2009 р.